

Студенттер мен жас ғалымдардың
«ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ БІЛІМ - 2018»
XIII Халықаралық ғылыми конференциясы

СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ

XIII Международная научная конференция
студентов и молодых ученых
«НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ - 2018»

The XIII International Scientific Conference
for Students and Young Scientists
«SCIENCE AND EDUCATION - 2018»

12th April 2018, Astana

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ**

**Студенттер мен жас ғалымдардың
«Ғылым және білім - 2018»
атты XIII Халықаралық ғылыми конференциясының
БАЯНДАМАЛАР ЖИНАҒЫ**

**СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
XIII Международной научной конференции
студентов и молодых ученых
«Наука и образование - 2018»**

**PROCEEDINGS
of the XIII International Scientific Conference
for students and young scholars
«Science and education - 2018»**

2018 жыл 12 сәуір

Астана

УДК 378

ББК 74.58

Ғ 96

Ғ 96

«Ғылым және білім – 2018» атты студенттер мен жас ғалымдардың XIII Халықаралық ғылыми конференциясы = XIII Международная научная конференция студентов и молодых ученых «Наука и образование - 2018» = The XIII International Scientific Conference for students and young scholars «Science and education - 2018». – Астана: <http://www.enu.kz/ru/nauka/nauka-i-obrazovanie/>, 2018. – 7513 стр. (қазақша, орысша, ағылшынша).

ISBN 978-9965-31-997-6

Жинаққа студенттердің, магистранттардың, докторанттардың және жас ғалымдардың жаратылыстану-техникалық және гуманитарлық ғылымдардың өзекті мәселелері бойынша баяндамалары енгізілген.

The proceedings are the papers of students, undergraduates, doctoral students and young researchers on topical issues of natural and technical sciences and humanities.

В сборник вошли доклады студентов, магистрантов, докторантов и молодых ученых по актуальным вопросам естественно-технических и гуманитарных наук.

УДК 378

ББК 74.58

ISBN 978-9965-31-997-6

©Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия
ұлттық университеті, 2018

1) акционер корпорацияға қарсы өкілеттіктердің шегінен асып түсетін белгілі бір іс-әрекеттерді жасауға тыйым салу туралы, егер келісімшарттар өкілеттіктердің асып кетуімен аяқталмаған болса және шешім қабылданса;

2) корпорация немесе оның атынан және оның мүдделерінде әрекет ететін тұлға билік өкілеттігін теріс пайдаланған лауазымды тұлғалардың әрекеттерінің нәтижесінде келтірілген шығынды өтеу үшін корпорация жауапты болса [5].

Ал *ultra vires* доктринасын Қазақстанда қолданылуы тиімді және тиімсіз жақтарын қарастыру керек. Себебі белгілі бір компания немесе жауапкершілігі шектулі серіктестер болсын тиімді жағы тек өз қызметтерінде ғана жұмыс жасап, артық құқық бұзушылыққа тап болмайды. Бірақ бұл жан-жақты серіктестер тауып жұмыс жүргізуге кедергі болады. Осы жағдайларда доктринаның тиімсіздігін көрсетеді. Бірақ бұл доктрина туралы ҚР Азаматтық кодексінен сәйкестендіріп табуға болады. Яғни 159-баптың тармақшаларында:

«Заңды тұлғаның осы Кодексте, Қазақстан Республикасының өзге де заңнамалық актілерінде немесе құрылтай құжаттарында нақты шектелген қызмет мақсаттарына қайшы келетін етіп, не оның органының жарғылық құзыретін бұза отырып жасасқан мәмілесі жарамсыз деп танылады, егер мәміледегі басқа тараптың мұндай бұзушылықтар туралы дәлелденсе» [6].

Бұл шара әр тарап өзінің мүддесін қорғау үшін жасалады. Бірақ келісімге отырар кезде барлығын ойластырып, құрылтай құжаттарымен келісіліп жасалу керек. Және бұл турал Азаматтық кодекске тағыда баптар қосып, доктрина ережелерін енгізу керек.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. Arthur R. Pinto & Douglas M. Branson, *Understanding Corporate Law* 15 (Matthew Bender, 1999).
2. *Powell v. MVE Holdings, Inc.*, 626 N.W.2d 451 (Ct. App., Minn., 2001), 2001 Minn. LEXIS 443 (Minn. 2001).
3. Фокс «Компаниялардың өз акцияларын сатып алу» 119801 J.V.L. 271, 274 (1980 жылғы Билл).
4. Австралиялық (311 Exploration Ltd. lackberg (1958) 101 C.L.R 119, 132. 6
5. Кашанина Т.В. Корпоративтік құқық - М.: NORMA-INFRA • М, 1999. 135-бет
6. ҚР Азаматтық кодексі // http://adilet.zan.kz/kaz/docs/K940001000_

УДК 341.9

ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ЗАҢДЫ ТҰЛҒАНЫҢ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ЖЕКЕ ҚҰҚЫҚТАҒЫ МӘРТЕБЕСІ

Сейдуллаева Дана Бермаханбетқызы

seidullaevadana@gmail.com

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық универсиеті, Заң факультеті

Халықаралық құқық мамандығы

Мпк-31 тобының студенті. Астана, Қазақстан

Ғылыми жетекші: Сейдеш Б.Б.

Аңдатпа. Осы мақаланың шеңберінде халықаралық заңды тұлға санатының қалыптастыру процесін қарастырады. Сонымен қатар, халықаралық құқық заңды тұлғаны халықаралық жеке құқықтың субъектісі ретінде қарастырылды.

Түйін сөз. Халықаралық заңды тұлға, халықаралық мемлекетаралық ұйымдар, халықаралық үкіметтік емес ұйымдар, трансұлттық корпорациялар, жеке халықаралық құқық.

Халықаралық заңды тұлғалардың мәртебесін анықтау бүгінгі таңға дейін өте даулы мәселе болып табылады. Бұл туралы даулар жеке халықаралық құқық ғылымында БҰҰ-

құрылған сәтінен басталды, бұл халықаралық құқық субъектілерінің мәнін түсіндіруде көптеген көзқарастар мен байланысты. Өкінішке орай, ғылымда да, құқықтық актілерде де халықаралық заңды тұлғаның бірыңғай анықтамасы жоқ. Осылайша, біз қолданыстағы анықтамаларды талдап, жинақтап, халықаралық заңды тұлғаға тән ең маңызды ерекшеліктерді көрсетуге тырысамыз. Алдымен «халықаралық заңды тұлғалар» терминіне тоқталсақ. «Халықаралық заңды тұлғалар» термині ұлттық заңнамада және халықаралық-құқықтық актілерде осы термин қолданылмағанымен, халықаралық жеке құқық ғылымында кең таралған, өйткені заң ғылымы осыған байланысты барлық мәселелерді түсіндіре алмады, дегенмен, ол бар, және оның орнына анықтау қажет[1].

Еуропалық сияқты кейбір халықаралық ұйымдардың жарғыларында Қайта құру және даму банкі (ЕҚДБ, 44-45 бап) мүше мемлекеттер аумағында тану үшін «мәртебе», «заңды тұлға», деген ұғымдар қолданылады. Кейбір халықаралық-құқықтық құжаттарда, мысалы, Біріккен Ұлттар Ұйымының артықшылықтары мен иммунитеттері туралы Конвенцияда (1-бап) және Біріккен Ұлттар Ұйымының мамандандырылған ұйымдардың артықшылықтары мен иммунитеттері туралы конвенцияда (II бап) БҰҰ және оның мамандандырылған ұйымы заңды тұлға мәртебесіне ие деп белгілейді. ИКАО-ның құрылтай актісінде (47-бап) мүше мемлекеттерді ИКАО-ны толық заңды тұлға ретінде қабылдауын міндеттеді. Құрама Штаттар мен Ұлыбританияның ұлттық заңдарында ғана олардың аумағында заңды тұлға мәртебесі бар халықаралық ұйымдар мәртебесін айқындайтын және реттейтін бөлек заңдар бар. Тәжікстан Республикасының заңнамасында халықаралық ұйымдар үшін заңды тұлғаның мәртебесін тану туралы ереже жоқ, бірақ халықаралық ұйымдардың құқық субъектілерінің мәртебесін тануы жоққа шығарылмайды, мысалы, Арт. Тәжікстан Республикасының Азаматтық кодексінің 235-бабы. ТТ-ның Азаматтық іс жүргізу кодексінің 42-бабы[2].

Л.П. Ануфриева, М.К. Сүлейменов, Р.Ш. Кузьшева халықаралық жеке құқықтағы «халықаралық заңды тұлғалар» ұғымын қолдануға қарсы. Шындығында, ұлттық заңнамада және халықаралық-құқықтық құжаттарда халықаралық-құқықтық санаттағы бірде-бір санаттың жоқтығы бұл санаттан бас тартуды білдірмейді өйткені тәжірибе көрсеткендей, мемлекет аумағында кез-келген заңды тұлға тек «ұлттық» немесе «шетелдік» заңды тұлға ретінде қарастырылады. Кейде «ұлттық» немесе «шетел» санатын пайдаланған кезде біз заңды тұлға ретінде халықаралық ұйым мәртебесін анықтай алмаймыз. Мысалы, «1969 жылы тараптар мердігердің ФАО-ға кейбір жұмыстар атқаруға келісім берген келісімшартқа отырды және Чад көлінің бассейніндегі су ресурстарын зерттеуге байланысты қызметтерді ұсынды. Осы келісімшартқа сәйкес, мердігер өзінің жұмысы мен қызметіне ақы төлеуден басқа: а) жабдықтар мен материалдарды жіберудің нақты құны «жалпы алғанда 5 000 фунтқа дейін»; б) Ұлыбританиядан Форт Ламиге (Чад) дейінгі әуе тасымалдарының нақты құны - 2500 АҚШ долларына дейін. 1970 жылы тараптар (а) тармағында көрсетілген соманы 11 719 фунт стерлингке, 6 шиллингке, 10 пенсқа ұлғайтуға келісті. Келісім-шарт аяқталғаннан кейін мердігер бұл соманың жеткіліксіз екенін және өтемақы талап еткенін мәлімдеді: а) тасымалдауға байланысты қосымша сома 6 500 фунт стерлинг; б) 4 000 фунт стерлинг мөлшеріндегі әуе тасымалдарына байланысты қосымша сома.

ФАО осы қосымша сомаларды төлеуден бас тартқаннан кейін, мердігер келісімшарт талаптарына сәйкес іс Халықаралық сауда палатасының арбитраждық сотына жіберілді. Талапкер соттың әділдік қағидаттары негізінде қабылдануын талап етті. Ол сондай-ақ, қосымша шығындар оның бақылауынан тыс күтпеген жағдайлардың нәтижесінде болды деп санады. (мысалы, қажетті жабдықты уақытында жеткізу, салық төлеу және т.б.)[3].

Арбитраждық сот тағайындаған төреші келісімшартқа қолданылатын заң туралы мәселені қысқаша қарастырды. Осыған байланысты Ұйым, келісімде заң таңдауды нақты қарастырмаған, өйткені Ұйым мұндай келісім ұлттық заңдардың ешқандай жүйесі емес, жалпыға ортақ қабылданған заң принциптері арқылы реттеледі деп санайды. Осыдан, сұрақ туындайды: ұлттық заңнама ФАО-ны заңды тұлға ретінде тану мәселесіне қалай қатысты? Жауап қарапайым: ұлттық заңнама тек «ұлттық» және «шетелдік» заңды тұлғаны таниды.

Өйткені ФАО ұлттық заңды тұлғалардың қолданыстағы түрлеріне қосымша ретінде заңды тұлғаның тәуелсіз түрі ретінде танылуы тиіс.

А.В. Асосков «халықаралық үкіметтік және үкіметтік емес ұйымдардың іс-әрекетіне байланысты» халықаралық заңды тұлға санаты туған деп санайды[4]. В.Х. Бобоева, пікірінше, халықаралық заңды тұлға термині «халықаралық жеке құқықтық транссұлттық корпорациялардың (ТҰК) және қаржылық және өнеркәсіптік топтардың пайда болуымен және дамуымен байланысты (FIG) деп ойлайды[5].

Менің ойымша, «халықаралық заңды тұлғалар» терминінің пайда болуы тығыз халықаралық ұйымдардың жарғыларында және халықаралық-құқықтық актілерде «халықаралық ұйым» сөзінің пайда болуына байланысты және заңды тұлғалардың мүше мемлекеттер аумағында барлық құқықтарына ие болуынан. Осы уақытқа дейін «халықаралық заңды тұлғалар» термині халықаралық-құқықтық актілерде қолданылмағандықтан, оның ғылымдағы пайда болуы «халықаралық ұйымдар үшін заңды тұлғаның мәртебесі» халықаралық-құқықтық актілерімен тығыз байланысты деп санауға болады.

Осылайша, «халықаралық заңды тұлғалар» ұғымына бірыңғай көзқарас жоқ, ол әртүрлі құқықтық санаттарды қамтиды. Мысалы, Т.Бендевский «халықаралық заңды тұлғалардың ресми және жеке меншік екі түрін айқындайды». Халықаралық ресми заңды тұлға халықаралық жария құқықта көбінесе халықаралық үкіметтік ұйымдар ретінде белгілі. Осы ұйымдардың құрылтайшылары мен мүшелері – мемлекет болып табылады. Жеке (үкіметтік емес) халықаралық-құқықтық ұйымдар - құрылтайшылары мемлекет болып табылмайтын әртүрлі халықаралық ұйымдар ұлттық бірлестіктердің ғылыми, мәдени, білім беру, спорт және гуманитарлық сипаттағы (Еуропалық және Дүниежүзілік университеттер қауымдастығы, Еуропа (УЕФА) және Дүниежүзілік футбол қауымдастығы (FIFA) және т.б.)[6]. Бірақ көптеген ғалымдар халықаралық үкіметаралық ұйымдардың «құқықтық мәртебесі бар тараптардың бірі» жеке-құқықтық қатынастардағы қатысуын қарастырады.

Осылайша, қазіргі таңда ең күрделі және түсініксіз мәселелердің бірі транссұлттық корпорацияның (ТҰК) халықаралық заңды тұлға ретінде танылуы болып табылады. Транссұлттық корпорация халықаралық негізде құрылады сондай-ақ ұлттық заңнамаға сәйкес меншік нысандарының әртүрлі шаруашылық субъектілері арасында тікелей келісімшарт жасасады. Аймақтық деңгейде ТҰК қызметінің қызметі халықаралық құқық және ұлттық заңнама нормалар негізінде реттеледі, бірақ ТҰК заңды тұлға ретіндегі құқықтық мәртебесі ішкі заңнамаға сәйкес анықталады. Мұны 1994 жылғы 15 сәуірдегі «Өнеркәсіптік, коммерциялық, несиелік, қаржылық, сақтандыру және аралас транссұлттық ассоциацияларды құру мен дамытуға жәрдемдесу туралы» ТМД-ның 5-бабында көзделген: «Транссұлттық бірлестіктер - мемлекеттің заңнамасы бойынша заңды тұлғалар оларды тіркеу. ТҰК халықаралық шарт негізінде құрылады, бірақ оларды құру процесі және кез-келген салада ұлттық заңнамамен тыйым салынбайды.

Халықаралық заңды тұлғаның анықтамасына ТҰК кірмейді, халықаралық үкіметтік емес ұйымдарды қоспағанда, халықаралық үкіметтік емес ұйымдар, МХО және басқа халықаралық жеке құқық субъектілері. Жалпы, жеке халықаралық құқық ғылымында халықаралық заңды тұлғаны анықтаудың үш нұсқасы бар: 1) үкіметаралық ұйым азаматтық сипаттағы тәуелсіз қатынастардың субъектісі ретінде; 2) халықаралық шарт болған кезде заңды тұлғаны сатып алған және белгілі бір ұлтқа (азаматтығына) ие заңды тұлға; 3) заңды тұлғаны халықаралық шарттың ережелеріне сәйкес және ұлты жоқ заңды тұлға[7].

«Халықаралық құқық субъектісі» деген тіркес халықаралық және ұлттық құқық субъектісі ретінде халықаралық ұйымдардың мәртебесін айқындайтын халықаралық ұйымдар мен басқа да халықаралық-құқықтық актілердің құрылтай құжаттарының негізінде ғана құрылады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Капустин А.Я. Право международных организаций. Общая часть: практикум. - М.: РУДН, 2002. - 117 с

2. Кужашева, Р.Ш. Правовые вопросы деятельности международных организаций в частноправовых отношениях международного характера: дис...канд.юрид.наук. Казань, 2008. – 200 с.
3. Канашевский В.А. Нормы международного права и гражданское законодательство России. -М., 2004.-С.163.
4. Асосков А.В. Правовые формы участия юридических лиц в международном коммерческом обороте. -М.: Статут, 2003. - 349 с.
5. Бобоев У.Х. Проблемы международных юридических лиц в международном частном праве// Материалы научно-теоретической конференции профессорско-преподавательского состава и студентов, посвященной 15-й годовщине независимости Республики Таджикистан, 2700-летию города Куляба и Году арийской цивилизации. Часть II. - Душанбе, 2006. - С.74.
6. Бендевский Т. Международное частное право: учебник / пер. с македонского / отв.ред. Е.А.Суханов.-М.: Статут, 2005. - 446 с.
7. Седова Ж.И. Международное юридическое лицо как субъект международного частного права: дисс. ...канд. юрид. наук: 12 00 01 / Седова Жанна Игоревна. - М., 2001. -20 с

УДК 341.9

ИНВЕСТИЦИЯЛЫҚ ДАУЛАРДЫ РЕТТЕУДІҢ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ-ҚҰҚЫҚТЫҚ МЕХАНИЗМДЕРІ

Сейпулов Жанболат

seipuloff@gmail.com

Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Заң факультеті

Халықаралық құқық мамандығы

Мпк-31 тобының студенті. Астана, Қазақстан

Ғылыми жетекші: Сейдеш Б.Б.

Аңдатпа. Бұл мақалада халықаралық инвестициялық дауларды реттеудің негізгі механизмдері туралы қарастырылған. Инвестициялық дауларды шешудің әдістері мен жолдары нақты анықталып көрсетілген. Сондай-ақ Қазақстан Республикасының қатысуымен болған тәжірибенің анализі жүргізілді.

Түйін сөз. Халықаралық жария құқық, халықаралық жеке құқық, инвестиция, инвестициялық дау, халықаралық арбитраж, халықаралық шарттар, шетелдік инвестор, реципиент-мемлекет.

Қазіргі заманғы халықаралық экономикалық қатынастардағы инвестициялық дауларды шешу мәселесі, ең біріншіден, осы қатынастарды құқықтық реттеудің жетілдірілмегендігінің көрінісі, атап айтқанда, ұлттық экономиканың және халықаралық экономикалық қатынастардың басқа түрлерінің дамуына әсер ететін халықаралық инвестициялық қатынастарды экономикалық қатынастардың іргелі және айрықша маңызды түрі ретінде реттеу мәселесі орын алады.

Халықаралық инвестициялық дауларды шешу мәселесі болып қалыптасу және даму сатысында тұрған халықаралық инвестициялық құқығындағы құқық-тық жауапкершілік институтын іске асыру, сондай-ақ халықаралық процессуалдық құқықтың қалыптасу мен даму мәселелері табылады.

Әртүрлі мемлекеттердің тәжірибесінде, халықаралық жария құқықтың тиісті нормаларының әсерінен инвестициялық дауларды шет мемлекеттердің жеке тұлғалары мен қабылдаушы мемлекеттер арасындағы капиталды салуға қатысты қатынастардан